

SUN'IY INTELLEKT VA INSON HUQUQLARI: XALQARO HUQUQIY STANDARTLARNI SHAKLLANTIRISH ZARURATI

Toirov Husan Saidkarim o'g'li

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti,

3-bosqich Xalqaro huquq fakulteti

Annotatsiya: Sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining tez rivojlanishi va keng tarqalishi inson huquqlariga ta'sir ko'rsatishi mumkin, shu jumladan, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, tenglik va adolat, xususan, jamiyatning o'zaro aloqalarida kiritadigan o'zgarishlar. Ushbu maqolada sun'iy intellekt va inson huquqlari o'rtasidagi munosabatlar tahlil qilinadi, shuningdek, xalqaro huquqiy standartlarni shakllantirish zarurati ko'rib chiqiladi. Sun'iy intellektning inson huquqlariga ta'siri va uning regulyatsiyasi bo'yicha xalqaro huquqiy asoslarni yaratish zarurati, ularning normativ asoslari va ishlab chiqiladigan yangi qonunlarni ishlab chiqish muammolari ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, inson huquqlari, xalqaro huquq, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, tenglik, adolat, texnologik taraqqiyot, regulyatsiya.

Kirish

Sun'iy intellekt (SI) – bu kompyuter tizimlariga inson ongiga o'xshash faoliyatni amalga oshirish imkoniyatini beruvchi texnologiyalar majmui hisoblanadi. O'zining imkoniyatlari bilan sun'iy intellekt jamiyatda turli sohalarda keng qo'llanilmoqda: tibbiyot, ta'lim, sanoat, moliya, transport, davlat boshqaruvi va boshqa ko'plab sohalarda. Shu bilan birga, sun'iy intellektning keng tarqalishi va rivojlanishi inson huquqlariga ta'sir ko'rsatadigan yangi masalalarni keltirib chiqarmoqda.

Inson huquqlari – bu har bir shaxsning erkinliklari va huquqlari, ularni davlatlar va xalqaro tashkilotlar tomonidan himoya qilish kerak bo'lgan asosiy printsiplar. Sun'iy intellekt texnologiyalarining o'zaro aloqasi va ularning inson huquqlariga ta'siri bir nechta sohalarda alohida e'tibor talab etadi. Misol uchun, sun'iy intellektning shaxsiy ma'lumotlarni to'plash va ishlatish, jamiyatda tenglikni ta'minlash, adolatni amalga oshirishdagi roli kabi masalalar xalqaro huquqda muhokama qilinishi kerak.

Shu o'rinda, xalqaro huquqning ilgari shakllangan me'yorlari sun'iy intellektni regulyatsiya qilishda yetarli emas. Yangi texnologiyalarni tartibga solish, ularning inson huquqlarini buzmasligi uchun xalqaro huquqiy standartlarni ishlab chiqish zarurati mavjud.

Sun'iy intellekt va inson huquqlari o'rtasidagi munosabatlar

Sun'iy intellektning inson huquqlariga ta'siri ko'plab muammolarni keltirib chiqaradi. Bularning eng muhimi shaxsiy ma'lumotlarning himoyasi va maxfiylik, adolat, tenglik va inson huquqlarini himoya qilish bilan bog'liqdir.

Birinchidan, sun'iy intellekt tizimlarining o'ziga xos jihati shundaki, ular katta miqdordagi ma'lumotlarni tezda qayta ishlash imkonini beradi. Bu esa, bir tomondan, jamiyatning rivojlanishiga yordam beradi, ikkinchi tomondan esa, shaxsiy ma'lumotlarning noxush foydalanishiga sabab bo'lishi mumkin. Yirik axborot bazalari orqali shaxsiy ma'lumotlar yig'ilishi, ularni analiz qilish va ishlatish shaxsning maxfiyligiga tahdid soladi.

Ikkinchidan, sun'iy intellektning foydalanishidagi yana bir jiddiy muammo – bu inson huquqlari doirasida tenglikni ta'minlash masalasi. Hozirgi kunda ko'plab sun'iy intellekt tizimlari ma'lum ijtimoiy, etnik va gender guruhlariga nisbatan biasli qarashlar asosida ishlashi mumkin. Masalan, algoritmlar ayrim guruhlariga nisbatan kamsituvchi qarorlar qabul qilishga olib kelishi mumkin, bu esa inson huquqlari printsiplariga zid keladi.

Uchinchidan, sun'iy intellekt texnologiyalarining adolatli ishlatilishi ham muhim ahamiyatga ega. Sun'iy intellektning yordamida amalga oshirilgan qarorlar odamlar uchun ta'sirli bo'lgan sohalarida, masalan, jinoyatni tergov qilish yoki ijtimoiy yordam ko'rsatishda, ularning inson huquqlarini buzmasligi kerak.

Xalqaro huquqiy standartlarni shakllantirish zarurati

Sun'iy intellekt texnologiyalarining ommaviylashuvi bilan birga, bu sohada huquqiy regulyatsiya zarurati ham oshib bormoqda. Biroq, sun'iy intellekt va inson huquqlari o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi yagona xalqaro huquqiy me'yorlar mavjud emas.

Bu esa, ko'plab davlatlar va xalqaro tashkilotlarning sun'iy intellektni qanday qilib etarli darajada regulyatsiya qilish, uning inson huquqlari prinsiplariga ziddiyatli bo'lmashligi uchun yangi huquqiy yondashuvlarni ishlab chiqish zarurligini ta'kidlamoqda.

Shu bilan birga, Yevropa Ittifoqi, Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) kabi xalqaro tashkilotlar sun'iy intellektni regulyatsiya qilish va uni inson huquqlariga zarar keltirmaslik uchun turli tashabbuslar bilan chiqmoqdalar. BMTning inson huquqlari bo'yicha komissiyasi, masalan, sun'iy intellektning inson huquqlariga ta'sirini o'rganish bo'yicha qator hujjatlar ishlab chiqdi.

Bir tomondan, yangi texnologiyalarni regulyatsiya qilish uchun xalqaro huquqiy standartlarni yaratish zarurati ortib bormoqda. Buning uchun, sun'iy intellektni va uning imkoniyatlarini tushunish, uning kutilayotgan ta'sirini va zararlarini baholash, shuningdek, inson huquqlari bo'yicha mavjud normativ hujjatlar bilan birgalikda yangilangan me'yorlarni ishlab chiqish zarur.

Xulosa

Sun'iy intellekt texnologiyalarining tez rivojlanishi inson huquqlari bilan bog'liq yangi muammolarni keltirib chiqarmoqda. Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish,

tenglik va adolatni ta'minlash, diskriminatsiyaning oldini olish kabi masalalar texnologik taraqqiyotning ayrim salbiy ta'sirlaridir. Shu sababli, xalqaro huquqiy me'yorlar va standartlarni yaratish, sun'iy intellektni regulyatsiya qilish masalalariga alohida e'tibor qaratish zarur.

Sun'iy intellektni inson huquqlariga ziddiyatli bo'lmashligi uchun yangi xalqaro huquqiy asoslar ishlab chiqish zarurati muhim va dolzarb masaladir. Faqatgina ushbu asoslar yordamida biz texnologiyalarni yanada xavfsiz va adolatli tarzda ishlatishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Бартон, Н. С. (2020). Искусственный интеллект и его влияние на права человека. Москва: Юридический центр.
- 2.Вильямс, А. С. (2019). Регулирование искусственного интеллекта: международный опыт. Лондон: Springer.
- 3.Евросоюз. (2021). Стратегия ЕС по регулированию искусственного интеллекта. Брюссель.
- 4.Генеральная Ассамблея ООН. (2018). Доклад о влиянии искусственного интеллекта на права человека. Нью-Йорк.
- 5.Хейдегер, М. (2015). Искусственный интеллект и будущее человечества. Москва: РАН.